

Woman in Development and Politics

Sociological Study of Domestic Violence against Women (Case Study: City of Ilam)

Ali Feizolahi

Department of Sociology and Cultural Studies, Ilam University, Ilam, Iran. E-mail: a.feizolahi@ilam.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 19 April 2022

Received in revised form: 12
June 2022

Accepted: 25 June 2022

Published online: 22 December
2022

Keywords:

Battered Women,
Domestic Violence,
Ilam,
Normalization of Violence,
Patriarchal Tradition.

ABSTRACT

Introduction: Domestic violence is observed in all societies, in all social groups and classes, and numerous reports have confirmed that it is a problem in Iran. Some sociologists have tried to explain such a situation from the perspective of gender socialization, and some have considered it as a product of the patriarchal system and oppression against women. Some people consider problematizing of this problem to be more due to the perception and understanding of the society and important social groups. Therefore, knowing the quality and quantity of the problem, requires conducting research from the perspective of the people involved in that problematized situation.

However, the necessity of conducting this research consists of the following: First, the social researches of the last few decades in Iran regarding the phenomenon of domestic violence have mainly been conducted with quantitative approaches, and this research has been conducted with a qualitative approach based on the grounded theory method, which is an appropriate method. Second, presenting a local analysis of the phenomenon of domestic violence from the perspective of the women themselves who have experienced violence. Meanwhile, the purpose of this research is to know how women understand the conditions, contexts, and consequences of domestic violence in their lives.

Method: The research is qualitative and based on the method of grounded theory. Respondents were selected using purposive sampling method with the criterion of theoretical saturation among violent married women who referred to positive life centers of the Behzisti Organization in Ilam. The Acceptance criteria were used for accreditation and reliability was achieved through auditing method. Data were collected through semi-structured interviews with 30 of the battered married women and coding were performed using Nvivo12 software.

Findings: In the data analysis and in the process of open coding, 288 meaningful statements and 160 primary concepts were obtained, by combining the concepts, 48 subcategories and 21 main categories were extracted, and by using the categories derived from the research, and by discovering lied meanings. In the interviews, the results have been analyzed and presented based on the paradigm model.

Findings indicate the role of family factors such as stressful interaction, status imbalance; Social factors such as carnival-like encounters with marriage; Cultural factors such as patriarchal perceptions. Women's reactions have been largely passive, and the consequences have been the normalization of the role of passive victim for women.

Discussion: Comparing the research findings with the theories of thinkers containing similarities and convergences, including in areas such as: "violence as a learned thing" and "learned helplessness of women causing women's passive reactions" (social learning theory), "violence against women is a product of long traditions The domain of male domination and patriarchy" (feminist perspective), "violence as a consequence of ignoring and justifying violence against women" (theory of condescending attitudes) and also the theory of the integrated ecological model are in theoretical comparison. In the selective coding of this research, it has led to the selection of two core research categories, which means that in the first degree.

Domestic violence against women is the product of women's experienced helplessness, which, in conjunction with the second core category, which is patriarchal ideas, and the combination and convergence of these two, leads to the establishment, stabilization,

---

reproduction and continuation of a subculture of domestic violence against women, and passive reactions. Against this, women help the normalization process of this particular kind of abnormality.

In other words, this special type of "learned helplessness" as well as normalizing the role of "passive victim" for women, is pregnant with the mechanisms that foster semantic justifications and prepare cultural bases for the acceptance of domestic violence against women, and it deepens ideological justifications charged with the components of patriarchal culture. It helps in the studied society.

The final result of this process can be analyzed under the core category of the research entitled "Domestic violence against women is a product of the combination of women's experienced helplessness and patriarchal ideas", which is the result of family management in the context of preserving the functions of patriarchal tradition along with the structural transmission of violence in It is a cultural mechanism based on gender socialization. In other words, domestic violence is the result of family management in the context of preserving the functions of the patriarchal tradition, along with the structural transmission of violence in the cultural mechanism and based on gender socialization, which fosters forms of subculture of violence that have extensive negative consequences for women, their children and society.

Cite this article: Feizolahi, A. (2022). Sociological Study of Domestic Violence against Women (Case Study: City of Ilam). *Women in Development and Politics*, 20(4), 529-556. DOI: <https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.341883.1008200>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.341883.1008200>

زن در توسعه و سیاست

مطالعه جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان (مورد مطالعه: شهر ایلام)

علی فیض‌اللهی

گروه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. رایانامه: a.feizolahi@ilam.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۰</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۸</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۰۱</p> <p>کلیدواژه‌ها: ایلام، خشونت خانگی، زنان خشونت‌دیده، سنت مردسالاری، عادی‌انگاری خشونت.</p>	<p>خشونت خانگی در تمامی جوامع، در تمامی گروه‌ها و طبقات اجتماعی مشاهده می‌شود و گزارش‌های متعددی بر مسئله‌بودن آن در ایران صحنه گذاشته‌اند. هدف این پژوهش، شناخت نحوه درک زنان از شرایط، زمینه‌ها و پیامدهای خشونت خانگی در زندگی آنان است. این پژوهش کیفی و مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای است. پاسخگویان از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند با معیار اشباع نظری از بین زنان مراجعه‌کننده به مراکز مثبت زندگی سازمان بهزیستی شهر ایلام انتخاب شده‌اند. از معیار مقبولیت برای اعتباریابی و برای اطمینان‌پذیری از روش ممیزی استفاده شد. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ زن متأهل خشونت‌دیده، گردآوری شده و کدگذاری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Nvivo12 انجام شده است. یافته‌ها حاکی از نقش عوامل خانوادگی همچون برهم‌کنش تنش‌آلود و ناهم‌ترازی پایگاهی، عوامل اجتماعی نظیر مواجهه شبه‌کارناوالی با ازدواج و عوامل فرهنگی مانند تصورات مردسالارانه است. واکنش‌های زنان عمدتاً انفعالی است و عادی‌انگاری نقش قربانی منفعل برای زنان، پیامد آن است. از برآیند مقوله‌ها، مقوله هسته «خشونت خانگی علیه زنان محصول هم‌آیندی درماندگی تجربه‌شده زنان و تصورات مردسالارانه» حاصل شد که حاصل مدیریت خانواده در بستر حفظ کارکردهای سنت مردسالارانه در کنار انتقال ساختاری خشونت در سازوکار فرهنگی و مبتنی بر جامعه‌پذیری جنسیتی است.</p>

استناد: فیض‌اللهی، علی (۱۴۰۱). مطالعه جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان (مورد مطالعه: شهر ایلام). *زن در توسعه و سیاست*، ۲۰(۴)، ۵۲۹-۵۵۶.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jwdp.2022.341883.1008200>

© نویسندگان.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

خشونت علیه زنان به‌عنوان یک مسئله اجتماعی از اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ مورد توجه قرار گرفت. در خلال سه دهه اخیر در جهان، مسئله خشونت در خانواده از تلقی آن به‌مثابه «یک مشکل خصوصی و یک مسئله پنهان به یک مسئله اجتماعی تبدیل شده است که بیشتر مورد توجه عمومی و سیاسی قرار گرفته است» (Gelles, 2005: 837).

اصطلاح خشونت علیه زنان «برای توصیف طیف گسترده‌ای از رفتارها از قبیل خشونت عاطفی، جنسی، تجاوز فیزیکی، قتل، طعنه‌زدن، آزار جنسی، مزاحمت خیابانی و...» به‌کار رفته است (Renzetti, Edleson & Bergen, 2001: 31-32). همچنین مطابق گزارش‌های موجود، خشونت صرفاً به یک گروه اقتصادی-اجتماعی خاص، یک جامعه یا یک دوره زمانی خاص محدود نیست. اکنون به‌طور آشکاری هویدا شده است که میزان، گستره و انواعی از خشونت در روابط خانوادگی وجود دارد. یکی از انواع خشونت در خانواده، خشونت علیه زنان است و بیانیه سازمان ملل متحد خشونت علیه زنان را شامل «هرگونه اقدام خشونت‌آمیز مبتنی بر جنسیت می‌داند که به آسیب یا رنج جسمی، جنسی یا روانی برای زنان منجر شود یا احتمالاً در آینده به آن منجر می‌شود، از جمله تهدید به چنین اعمالی، اجبار یا محرومیت خودسرانه از آزادی، چه در ملأعام و چه در زندگی خصوصی» (United Nations, 1993:2). خشونت خانگی شایع‌ترین جرم خشونت‌آمیز گزارش شده به پلیس است و معمولاً شامل یک مرد آسیب‌رسان، مجرم و خشن و یک زن قربانی است (Ventura & Davis, 2005: 255).

براساس آمارهای سازمان ملل، «بین ۷ تا ۳۶ درصد از زنان در سراسر جهان گزارش داده‌اند که قربانی نوعی از عمل خشونت‌آمیز بوده‌اند» (Sánchez & Lucia, 2018: 153). همچنین براساس پیمایش ملی خشونت علیه زنان در آمریکا، تخمین زده شده است که سالیانه حدود ۵/۹ میلیون زن مورد حمله فیزیکی قرار می‌گیرند که حدود ۷۶ درصد از این حملات توسط شوهران سابق یا فعلی قربانیان رخ داده است (به نقل از Danis, 2003: 374).

براساس شواهد و مطالعات، در ایران نیز خشونت خانگی علیه زنان به‌عنوان مسئله‌ای اجتماعی بر ساخت شده است و تحقیقات متعددی در دهه اخیر این موضوع را از زوایای مختلفی مطالعه کرده‌اند، مانند تبیین رفتار فاعلان خشونت (Mirzaei et al., 2020; Hosseini et al., 2018)، ساختار جامعه و خشونت (Zare Shahabadi & Naderpour, 2015; Mohammadi & Mirzaei, 2012; Alivardinia et al.: 2013; Mohammadoghli, 2015; Shokri et al., 2015) و راهبردهای زنان در برابر خشونت همسر (Hashemian et al., 2017; Zamani).

(Moghadam & Hassanvandi, 2019)؛ بنابراین مسئله‌مندی خشونت خانگی علیه زنان قابل‌انکار نیست.

از نگاهی دیگر نیز می‌توان به مسئله‌مندبودن وضعیت زنان نگریست؛ از این نظر که در بسیاری از جوامع از جمله ایران، علی‌رغم دستاوردهای درخشان زنان در عرصه‌های حیات اجتماعی در دوران متأخر هنوز کاستی‌های بسیاری در رسیدگی به خشونت علیه زنان وجود دارد. زنانه‌شدن تحصیلات در دانشگاه (به‌طور خاص در ایران) و دستیابی زنان به سرمایه‌های فرهنگی قابل‌مبادله و فروش در بازار کار و نیز روندهای جهانی زنانه‌شدن بسیاری از مشاغل در بازار کار نظام مدرن اقتصادی و همچنین قدمت نقش بی‌بدیل زنان در همکاری در تأمین معیشت خانواده در جوامع سنتی و روستایی از این جمله است. با وجود این، کهنتری منزلت اجتماعی زنان نسبت به مردان امری تقریباً عادی شده است. در واقع این روند با نوعی تناقض اساسی مواجه است؛ به‌طوری‌که حتی در چنین وضعیتی، سازوکارهای ساختاری به‌گونه‌ای عمل کرده است که زنان از تبدیل این سرمایه‌های کسب‌شده به سایر سرمایه‌ها و ترکیب آن‌ها و سرانجام ارتقای منزلت اجتماعی و حصول به‌نوعی از سرمایه یا قدرت سیاسی حفاظت‌کننده در مقابل خشونت علیه خویش حتی در درون خانواده ناکام مانده‌اند.

برخی از جامعه‌شناسان تلاش کرده‌اند تا چنین وضعیتی به‌ویژه خشونت خانگی علیه زنان را از منظر جامعه‌پذیری جنسیتی شرح دهند و گروهی نیز آن را محصول نظام پدرسالار و ستمگری علیه زنان دانسته‌اند. عده‌ای هم مسئله‌مندشدن این موضوع را بیشتر برآمده از ادراک و فهم جامعه و گروه‌های اجتماعی مهم تلقی می‌کنند. چنان‌که به عقیده بر ساخت‌گرایان، وجود یا نبود یک مسئله در ذات آن نیست، بلکه مسئله براساس نوع نگاه و برخورد افراد ساخته می‌شود و «در ارزیابی یک موضوع خاص، در موقعیت خاص و تبدیل آن به مسئله اجتماعی از طریق ادعاسازی^۱ نقش مهمی دارد» (Best, 2017: 8)؛ بنابراین شناخت کم‌وکیف مسئله نیازمند انجام پژوهش از منظر افراد درگیر با آن موقعیت پروبلماتیزه‌شده است. بدین ترتیب ضرورت‌های انجام این تحقیق بدین شرح است: نخست، تحقیقات اجتماعی چند دهه اخیر در ایران در مورد پدیده خشونت خانگی عمدتاً با رویکردهای کمی انجام گرفته‌اند و این تحقیق با رویکردی کیفی و براساس روش نظریه زمینه‌ای انجام گرفته است که روشی مناسب برای مطالعه ساختارها و فرایندهای اجتماعی در متن جامعه ایلام است. دوم، ارائه تحلیلی بومی از پدیده خشونت خانگی در استان ایلام از دیدگاه خود زنان خشونت‌دیده است. سوم، شناختی توصیفی و تفسیری از میزان استحکام نهادهای اجتماعی مرتبط با حیات اجتماعی زنان نظیر

خانواده را ممکن می‌سازد. چهارم، واکاوی دلایل اجتماعی فرهنگی ارتکاب خشونت علیه زنان در جامعه مورد مطالعه صورت می‌گیرد که در تحقیقات کمی، شناخت جامع آن میسر نیست. براساس داده‌های طرح ملی خشونت خانگی، «۶۶ درصد زنان در استان ایلام حداقل یک بار شکلی از خشونت را تجربه کرده‌اند» (Qhazitabatabaei, 2003 quoted by Bagrezaei, 2019: 78). همچنین بگرضایی^۱ (۲۰۱۴: ۷۵) نشان داده است که در ایلام، ۷۲ درصد از زنان مورد مطالعه حداقل یک بار خشونت فیزیکی را تجربه کرده‌اند و این امر دال بر وجود مسئله خشونت خانگی در ایلام است. از این روی هدف اصلی این تحقیق، توصیف و تفسیر درک زنان خشونت‌دیده از دلایل، زمینه‌ها، راهبردهای مقابله‌ای و پیامدهای خشونت علیه آنان در خانواده است که تلاش دارد تا معنای نهان بین و درون‌نگرانه برساخت‌شده زنان خشونت‌دیده درباره پدیده مورد بررسی را استخراج و تحلیل کند. بدین ترتیب سؤال‌های تحقیق حول این موضوع است که افراد مورد مطالعه تحت کدام شرایط علی، بسترها و زمینه‌ها قربانی خشونت همسر شده‌اند. همچنین از چه راهبردهایی برای مقابله با این کنش‌های خشونت‌ورزانه بهره گرفته‌اند و چه پیامدهایی را برای آنان داشته است؟

۲. پیشینه پژوهش

در تحقیقات کیفی، معمولاً از پیشینه تحقیق برای شکل‌دادن به مسئله تحقیق و نیز مقایسه و تقابل یافته‌های مطالعه با تحقیقات پیشین استفاده می‌شود. این رویکرد برای فرایند استقرایی پژوهش کیفی مناسب‌ترین رویکرد است. پیشینه مطالعه را هدایت نمی‌کند و به آن جهت نمی‌دهد. این رویکرد در نظریه زمینه‌ای شهرت بیشتری دارد (Creswell, 2009: 72)، اما وقتی الگوها یا مقوله‌ها شناسایی شدند به آن کمک می‌کنند. از این‌رو، خلاصه بخشی از سوابق تجربی تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. خلاصه پیشینه پژوهش

پژوهشگر، سال	روش تحقیق	مهم‌ترین یافته‌ها
Semahegn & Mengistie (2015)	مرور سیستماتیک	میزان خشونت خانگی در ده مطالعه در کشور غنا بین ۲۰ تا ۷۸ درصد و تجربه خشونت فیزیکی از ۳۱ تا ۷۶ درصد متغیر بود. خشونت با مصرف الکل، مبهم‌گویی ^۲ ، سابقه خشونت خانوادگی، شغل، دین، محل سکونت و قدرت تصمیم‌گیری در منزل مرتبط است.

1. Bagrezaei

2. chat chewing

پژوهشگر، سال	روش تحقیق	مهم‌ترین یافته‌ها
Adjah & Agbemafle (2016)	پیمایشی	در کشور اتیوپی، ۳۳/۶ درصد زنان متأهل دارای تجربه خشونت خانگی‌اند، تأثیر تجربه خشونت در خانواده مبدأ، مشاهده خشونت علیه مادر، بی‌سوادى شوهر، تأثیر مصرف الکل بر خشونت خانگی علیه همسر.
Woodlock (2017)	پیمایشی	در استرالیا روند نوظهوری از خشونت خانگی وجود دارد که مبتنی بر استفاده از فناوری‌های نوین برای تعقیب و گریز و تله‌گذاری برای زنان است که به قربانی شدن زنان و بسط سلطه مردان می‌انجامد.
Basar & Demirci (2018)	پیمایشی	۴۱/۳ درصد زنان تجربه خشونت خانگی و حدود ۸۹ درصد تجربه خشونت از جانب همسر داشته‌اند. وضعیت درآمد، سن همسر، سطح تحصیلات همسر، سن ازدواج، نوع خانواده، منزلت اجتماعی و تربیت پدرسالارانه با خشونت ارتباط دارد.
Yilmaz & Oz (2019)	کیفی	در مطالعه تجربیات و برداشت‌های زنان ترک از خشونت خانگی در ترکیه پنج مضمون اصلی وجود دارد: در معرض انواع خشونت بودن، بهانه‌کردن هر چیزی برای خشونت، فراموش کردن زن بودن، اجبار به تداوم زندگی زناشویی، اجبار به انجام برخی کارها برای کاهش خشونت.
Nwosu (2020)	مطالعه کیفی	عوامل فرهنگی شامل سبک فرزندپروری، ارزش‌های مردسالارانه، کنترل منابع مالی/دستمزد، تفاوت درآمد بین زوجین، اشتغال زنان و نقش‌های جنسیتی تجویز شده؛ از نظر فرهنگی زنان نیجریه‌ای کانادایی با عوامل سیستمیک چندوجهی سهمیم در آسیب‌پذیری آنان در برابر آزار خانگی مانند تبعیض نهادی نژادی، بیکاری، نبود حمایت اجتماعی و فشارهای اقتصادی نیز مواجه‌اند.
Kerman & Betrus (2020)	فرا ترکیب	مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خشونت علیه زنان عبارت‌اند از: ۱. در سطح فردی: ازدواج در سن پایین، سطح نازل تحصیلات، سوء مصرف الکل، آسیب‌دیدگی در دوران کودکی؛ ۲. در سطح رابطه: داشتن شرکای جنسی متعدد، رضایت اندک از رابطه، و ازدواج اجباری؛ ۳. در سطح اجتماعی: فقر، نبود حمایت اجتماعی و کمبود فرصت شغلی؛ ۴. در سطح جامعه: پذیرش فرهنگی برتری و سلطه مرد، پذیرش خشونت، شیوه‌های فرهنگی و ضعف مجازات‌های قانونی.
Okolie, Mohammed & Ononye (2021)	تحلیل ثانویه	عواملی که در افزایش خشونت خانگی علیه زنان نقش دارند، عبارت‌اند از: نظام اعتقادی دینی، فرهنگ، سنت و فرهنگ سکوت؛ تحمیل اجتماعی برتری مرد بر زنان، آنان را تضعیف و در برابر خشونت آسیب‌پذیر می‌کند.
Zare Shahabadi & Naderpour (2015)	پیمایشی	در شهر کوه‌دشت، میزان حاکمیت مردسالاری با خشونت علیه زنان همبسته است و تداوم حاکمیت فرهنگ مردسالاری در تصور غلط عامه مردم از پیوند منزلت مردان در جامعه با نابرابری جنسیتی حکایت دارد.

پژوهشگر، سال	روش تحقیق	مهم‌ترین یافته‌ها
Sohrabzadeh & Mansourian (2017)	کیفی	نتایج حاکی از تجربه خشونت کلامی در بین زنان مورد مطالعه شامل بی‌اعتنایی به زن و برخورد تحکم‌آمیز است. دلایل آن عبارت‌اند از: جامعه‌پذیری نامناسب، ارزش‌های مردسالارانه، تبعیض جنسیتی و یادگیری اجتماعی.
Danesh et al. (2016)	پیمایشی	شیوع خشونت‌های عاطفی، کلامی و روانی در شهر میانه وجود دارد. متغیرهای نگرش مردسالاری، پایگاه اقتصادی اجتماعی زنان، تجربه و مشاهده خشونت در خانواده با خشونت همسر ارتباط معناداری دارند.
Navidnia & Shamlou (2017)	پیمایشی	نگرش مردسالارانه، روابط نابرابر قدرت، نظام مردسالار و شیوع خشونت علیه زنان در خانواده یا همسرآزاری با یکدیگر همبسته‌اند.
Mirzaei et al. (2020)	پیمایشی	تصور اقتدارگرایانه مرد از نقش خود و خشونت‌ورزی، رابطه معکوس میزان مذهبی‌بودن، میزان تحصیلات و میزان انجام کار منزل توسط زن با متغیر وابسته خشونت.

۱-۲. چارچوب مفهومی

براساس نظریه یادگیری اجتماعی، افراد یاد می‌گیرند که با خشونت رفتار کنند. به عبارت دیگر، «خشونت علیه زنان در متن جامعه‌پذیری در خانواده یعنی اولین کارگزار اجتماعی شدن آموخته می‌شود» (Jasinski, 2001: 5). همچنین والکر^۱ (۱۹۸۴) واژه سندرم زن کتک‌خورده^۲ را برای توضیح چرایی دشواری ترک یک رابطه سوء توسط زنان به کار برده است.

دیدگاه فمینیستی، ساختار مردسالارانه موجود و نهادهای اجتماعی را در تحکیم روابط نابرابر جنسیتی و خشونت علیه زنان مؤثر می‌داند. مطابق این دیدگاه، خشونت علیه زنان نتیجه موقعیت فرودستی است که زنان در ساختار اجتماعی و به‌ویژه از نظام خانواده سنتی به آنان به ارث رسیده است و خشونت زناشویی ناشی از نابرابری‌هایی است که در روابط زناشویی وجود دارد (Renzetti, 1984: 41-42). از منظری فمینیستی، خشونت علیه زنان بیان صریح سلطه مردسالارانه است. اگرچه در اکثر کشورها کتک‌زدن همسر دیگر قانونی نیست، همچنان ادامه دارد؛ زیرا هنجارهای مردسالارانه به‌طور مداوم روابط و رفتار افراد را شکل می‌دهد (Lawson, 2012; quoted by Song, Zhang & Zhang, 2021: 645).

1. Walker

2. battered woman syndrome

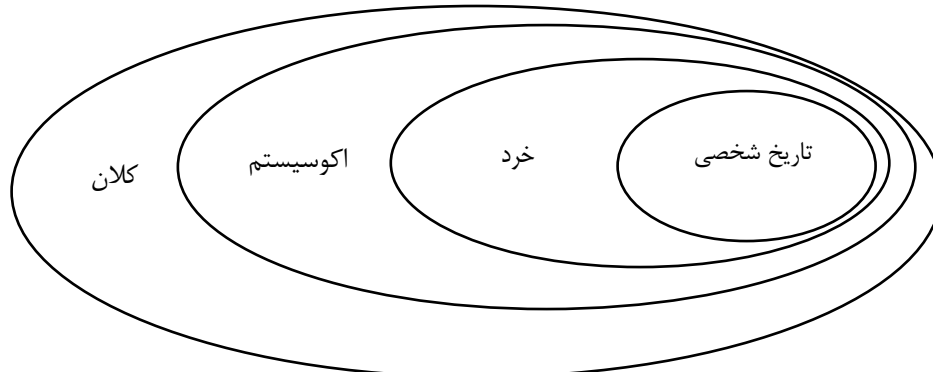

نگرش‌های اغماض‌گر خشونت^۱ یا مؤید خشونت همسر نیز از جمله عوامل اجتماعی هستند که به جو تحمل خشونت کمک می‌کنند و می‌توانند بر میزان بروز خشونت همسر علیه زن تأثیر بگذارند (Gracia & Tomás, 2014: 27). نگرش‌های اغماض‌گر به خشونت در مواردی می‌توانند به‌طور غیررسمی نقشی اساسی در بروز خشونت علیه زنان ایفا کنند؛ زیرا به معنای پذیرش خشونت در برخی شرایط است و شانس‌های دریافت امداد توسط قربانیان را کاهش می‌دهد.

از دیدگاه قدرت و روابط، سطوح نامتناسب قدرت و کنترل مردان، زنان را در معرض خطر خشونت خانگی قرار می‌دهد (Grose & Grabe, 2014: 973). قدرت در بردارندهٔ ظرفیت‌هایی برای تحقق یا ممانعت از نیازهای شخصی و رابطه‌ای است.

در نظریهٔ مدل اکولوژیکی تلفیقی^۲، خشونت همسر تحت تأثیر مجموعهٔ پیچیده‌ای از عوامل به‌هم‌پیوسته بین سطوح فردی، روابط، اجتماع و کلان‌اجتماعی است (Heise, 1998: 264). مؤلفه‌های این نظریه عبارت‌اند از: ۱. تاریخ شخصی (شاهد خشونت والدین بودن در کودکی، مورد بدرفتاری قرار گرفتن در کودکی و غیبت یا طرد پدر)؛ ۲. عوامل خرده‌نظام (برهم‌کنش‌هایی شامل سلطهٔ مرد در خانواده، کنترل مرد بر ثروت خانواده و اختلاف کلامی زوجین)؛ ۳. اکوسیستم ساختارهای اجتماعی شامل منزلت اقتصادی-اجتماعی پایین/بیکاری، انزوای زن و خانواده و انجمن‌های همسالان بزهکار) که به‌طور رسمی و غیررسمی با ادبیات خشونت علیه زنان عجین شده است؛ ۴. عوامل کلان‌نظام به «مجموعهٔ گسترده‌ای از ارزش‌ها و باورهای فرهنگی اشاره دارد که به سه لایهٔ دیگر اکولوژی اجتماعی سرایت می‌کند. عوامل کلان‌نظام از طریق تأثیرشان بر عوامل و ساختارهای پایین‌تر در نظام عمل می‌کنند» (همان: ۲۷۷) و دربرگیرندهٔ حق مالکیت مرد بر زن، پیوند مردانگی با پرخاشگری و سلطه، تصلب نقش‌های جنسی، پذیرش خشونت بین فردی و پذیرش تنبیه بدنی است.

1. violence-condoning attitudes
2. integrated ecological model

شکل ۱. عوامل مرتبط با خشونت علیه زنان در سطوح مختلف اکولوژی اجتماعی (منبع: Heise, 1998: 264)

در جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت برخی از رویکردهای نظری فوق‌بر ویژگی‌های فردی خشونت‌ورزان و خشونت‌دیدگان تأکید کرده‌اند و برخی دیگر بر ویژگی‌های ساختاری جامعه. در این تحقیق برای ایجاد حساسیت نظری، از مفاهیم یادگیری خشونت از طریق نهادهای اجتماعی‌کننده مثل خانواده از دیدگاه فمینیستی، ایدئولوژی سلطه‌مرد، مفاهیم قدرت به و قدرت بر از نظریه روابط و قدرت، و نظریه نگرش‌های اغماض‌گر خشونت و پذیرش موقعیتی خشونت‌گزینش شده‌اند و در تحلیل یافته‌های تحقیق نقش‌آفرین بوده‌اند.

۳. روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از نوع مطالعات کیفی است و به روش نظریه زمینه‌ای^۱ انجام گرفته است. داده‌های حاصل از جریان مطالعه به تکوین نظریه‌ای فرایندی و متناسب با پدیده مورد بررسی می‌انجامد که می‌تواند فرایند یا تعامل عوامل پدیدآورنده آن را در قالب یک مدل پارادایمی تبیین کند. روش مورد استفاده در این تحقیق، رویه نظام‌مند منسوب به استراوس و کوربین است.

در این پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند^۲ استفاده شد که در آن «پاسخگویان براساس تجربه‌شان در مورد پدیده مورد مطالعه به صورت غیرتصادفی انتخاب می‌شوند» (Battacherjee, 2012: 69). براین اساس، اطلاعات این پژوهش محصول مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ نفر از زنان متأهل دارای تجربه خشونت توسط همسر است که از بین مراجعان به مراکز حمایتی، مراقبتی و مثبت زندگی

1. grounded theory
2. purposive sampling

سازمان بهزیستی در شهر ایلام برگزیده شدند. همچنین از نمونه‌گیری نظری^۱ که عمدتاً ناظر بر فرایند گردآوری داده‌ها برای نظریه‌پردازی است استفاده شد؛ زیرا محقق هم‌زمان با گردآوری داده‌ها، به کدگذاری و تحلیل داده‌ها می‌پردازد و «نمونه‌گیری زمانی به پایان می‌رسد که احساس شود اطلاعات کفایت می‌کند» (Khanifar & Moslemi, 2018: 34). در این پژوهش از معیار مقبولیت برای اعتباریابی استفاده شد که خود مبتنی بر مقبولیت پژوهشگر، درگیری طولانی‌مدت و مداوم با داده‌ها و بازنگری ناظران بیرونی است. قابلیت تصدیق از طریق حضور مستمر محقق در میدان تحقیق، انجام و استخراج دقیق مصاحبه‌ها، بهره‌گیری از روش ممیزی یا نظارت داوران محقق شد. همچنین قابلیت انتقال از طریق نگارش یادداشت‌های فنی، مقایسه و مقارنه یافته‌ها با ادبیات تحقیق و آرای صاحب‌نظران مورد وثوق قرار گرفت. در این پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها چنان‌که پیش‌تر اشاره شد با سه روش کدگذاری صورت گرفت. همچنین مراحل کدگذاری باز و محوری در تحقیق حاضر با استفاده از نرم‌افزار Nvivo12 انجام شد.

۴. یافته‌های پژوهش

در جدول ۲ مشخصات مشارکت‌کنندگان در تحقیق و نوع خشونت تجربه‌شده آنان ارائه شده است که بیانگر تجربه حداقل دو نوع خشونت در بین مشارکت‌کنندگان در تحقیق است.

جدول ۲. مشخصات مشارکت‌کنندگان

کد	سن	تحصیلات	مدت ازدواج (سال)	شغل	تعداد فرزندان	شغل همسر	تحصیلات همسر	سن همسر	نوع خشونت ^۲
۱	۴۲	دیپلم	۲۰	خانه‌دار	۳	قناد	دیپلم	۴۵	ف. ر.
۲	۳۶	دیپلم	۸	خانه‌دار	۲	مغازه‌دار	سیکل	۳۸	ف. ر.
۳	۳۸	لیسانس	۱۴	منشی	۲	پرستار	لیسانس	۴۰	ف. ع.
۴	۳۳	فوق‌دیپلم	۱۰	خانه‌دار	۲	فروش‌فروش	دیپلم	۳۳	ف. ع. ج.
۵	۳۰	فوق‌لیسانس	۵	کارمند	۱	کارمند بانک	فوق‌لیسانس	۳۵	ع. ر.
۶	۳۲	فوق‌لیسانس	۶	معلم	۲	مدیر مدرسه	فوق‌لیسانس	۴۸	ع. ر. م.
۷	۲۹	دیپلم	۴	خانه‌دار	۱	کارگر	سیکل	۳۱	ف. م.
۸	۲۸	لیسانس	۴	خیاط	۱	بزاز	سیکل	۲۹	ف. م.
۹	۳۴	فوق‌لیسانس	۵	کارمند	۲	کارمند	لیسانس	۳۶	ع. ر.

1. theoretical sampling

۲. ر: روانی؛ ج: جنسی؛ ف: فیزیکی؛ م: مالی؛ ع: عاطفی

کد	سن	تحصیلات	مدت ازدواج (سال)	شغل	تعداد فرزندان	شغل همسر	تحصیلات همسر	سن همسر	نوع خشونت ^۲
۱۰	۲۶	لیسانس	۲	آرایشگر	۱	نانوا	دیپلم	۲۸	ف.ع.ر.
۱۱	۲۵	فوق دیپلم	۳	خانه‌دار	۰	شغل آزاد	دیپلم	۲۵	ع.ر.م.
۱۲	۳۲	لیسانس	۵	مریی مهد	۲	بزاز	سیکل	۳۳	ف.ج.ع.
۱۳	۴۰	لیسانس	۱۳	خانه‌دار	۳	فروشنده بوتیک	دیپلم	۴۵	ع.ج.ر.
۱۴	۲۸	فوق لیسانس	۳	کارمند	۱	کارمند	فوق لیسانس	۳۵	ع.ر.م.
۱۵	۳۰	لیسانس	۵	خانه‌دار	۱	معلم	لیسانس	۳۸	ف.ع.
۱۶	۳۵	فوق دیپلم	۶	خانه‌دار	۱	برقکار	لیسانس	۳۵	ف.ع.ر.
۱۷	۳۱	لیسانس	۳	خانه‌دار	۱	مغازه‌دار	سیکل	۳۲	ف.م.
۱۸	۴۷	فوق دیپلم	۲۲	خانه‌دار	۴	راننده	دیپلم	۳۰	ف.ج.م.
۱۹	۲۶	لیسانس	۴	مثنی	۱	کارمند	لیسانس	۳۶	ف.ع.
۲۰	۳۰	لیسانس	۶	خانه‌دار	۲	نظامی	لیسانس	۳۱	ر.ف.
۲۱	۵۳	بی سواد	۴۰	خانه‌دار	۶	تعمیر کار رادیو	خواندن و نوشتن	۷۳	ر.ف.
۲۲	۳۷	لیسانس	۳	خانه‌دار	۰	چوپان	دیپلم	۴۲	ر.ع.ف.
۲۳	۳۵	سیکل	۲۰	خانه‌دار	۲	میوه‌فروش	سیکل	۴۵	ر.م.
۲۴	۵۲	بی سواد	۳۷	خانه‌دار	۶	بیکار	بی سواد	۷۵	ر.ع.ف.
۲۵	۲۶	سیکل	۸	خانه‌دار	۱	کارگر	سیکل	۳۶	ر.ف.م.
۲۶	۴۳	دیپلم	۲۰	خانه‌دار	۲	مغازه‌دار	دیپلم	۴۰	ج.ع.ف.
۲۷	۴۲	بی سواد	۲۰	خانه‌دار	۶	کارگر	بی سواد	۴۳	ر.ف.م.
۲۸	۳۵	دیپلم	۶	نظافتچی	۲	رنگ‌کار	دیپلم	۳۴	ر.ع.ج.ف.
۲۹	۴۵	دیپلم	۱۹	خانه‌دار	۳	کارمند بانک	لیسانس	۵۵	ع.ج.م.
۳۰	۳۴	لیسانس	۵	کارمند	۱	کارمند	فوق لیسانس	۳۸	ف.ر.ج.

در تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان به کدگذاری داده‌ها پرداخته شد و در جریان کدگذاری باز، ۲۸۸ گزاره معنادار و ۱۶۰ مفهوم اولیه به دست آمد. با تلفیق مفاهیم، ۴۸ زیرمقوله و ۲۱ مقوله اصلی استخراج شد و با استفاده از مقوله‌های برآمده از تحقیق و با کشف دلالت‌های نهفته در مصاحبه‌ها به تحلیل نتایج پرداخته شد که براساس مدل پارادایمی ارائه شده‌اند.

جدول ۳. فرایند کدگذاری باز و محوری داده‌ها

بعد	مفهوم	زیرمقوله	مقوله اصلی
کدگذاری	الکی بودن همسر، اعتیاد همسر به مواد مخدر	-	اعتیاد همسر
	نداشتن تفاهم، جیغ‌و دادزدن بر سر همدیگر، فحاشی همسر	تعامل شرنگ‌آلود	برهم کنش تنش‌آلود
	خودخواه‌انگاری همسر، ناتوانی در ارتباط مؤثر با خانواده، دعوی مداوم	ارتباط مخدوش	

مقوله اصلی	زیرمقوله	مفهوم	بعد
زوجین	اجبار به کار خلاف میل	توقعات ناموجه همسر، تحمیل خواسته شوهر با تحکم	شرایط زمینه‌ای
	انقباض روابط با خانواده	منع ارتباط با خویشان، بی‌اعتنایی شوهر به خانواده زن	
زوال اعتماد اجتماعی	اعتبارزدایی دوسویه	بی‌احترامی متقابل، بی‌احترامی همسر درملاءعام	
	بی‌اعتمادی	شکاک‌بودن، بی‌اعتمادی شوهر، توهم خیانت	
تصورات مردسالارانه	انگاره مردسالاری	قدرت‌نمایی، سلطه‌گرایی مرد، حق‌به‌جانبی مردان	
	فرو دست‌پنداری زن	نادیده‌انگاری زن، نگاه برده‌وار به زن	
سابقه خشونت‌دیدگی	تجربه رفتار خشونت‌آمیز	تجربه خشونت در خانواده مبدأ، مشاهده خشونت در خانواده مبدأ، تجربه خشونت خواهر/ برادر	
	تجربه زیسته همسر از خشونت	تجربه همسر از خشونت در خانواده مبدأ، تجربه همسر از مشاهده خشونت در خانواده مبدأ	
مواجهه شبه کارناوالی با ازدواج	آشنایی نامرسوم	ازدواج از طریق آشناسدن در فضای مجازی، نحوه غیرمعمول آشناسدن قبل از ازدواج، آشناسدن اشتباه	
	ازدواج نامرسوم	ازدواج شبه عاشقانه، ازدواج پنهانی	
	-	ازدواج با همکلاسی، ازدواج با برادر همکلاسی	
مواجهه انفعالی با ازدواج	ازدواج دیگری پسند	ازدواج فامیلی، ازدواج سنتی، ازدواج به میل دیگران	
	مواجهه غیرعاملیتی	نداشتن شناخت از خانواده شوهر، ناآشنایی خانواده‌ها	
	شناخت ناکافی	نداشتن شناخت از همدیگر، ممانعت خانواده از ارتباط با خواستگار	
هم‌آیندی تفاوت‌ها	تعدد تفاوت‌ها	نداشتن تحقیق قبل از ازدواج، تحقیق ناکافی	
	تفاوت فرهنگی	اختلاف سنی زیاد، صغارت زن هنگام ازدواج، اختلاف خلقیات	
ناهمترازی پایگاهی	رفتار نوکیسگی همسر	اختلاف فرهنگی، تفاوت میزان تحصیل	
	ناهمسانی پایگاه	تحرک اجتماعی همسر بعد از ازدواج و تغییر رفتار، افاده‌ای شدن بعد از استخدام	
	زیست طفیلی	تحصیل پایین شوهر، کم‌سوادی همسر، اختلاف سطح تحصیلات، تفاوت طبقاتی (طبقه پایین شوهر)	
هم‌آیندی تنگنای معیشتی	مشکلات اشتغال	اشتغال زن و بیکاری مرد، درآمد بیشتر زن	
	محرومیت اقتصادی	بیکاری همسر، کار موقت، درآمد ضعیف همسر، اخراج همسر از کار، بیکاری در ایام کرونا	
	زیست طفیلی	فقر، محرومیت، ناتوانی از تأمین زندگی، وضعیت نامناسب مالی، ورشکستگی همسر	
دخالت اطرافیان	روابط چالشی با خانواده همسر	حاشیه‌نشینی، سربار خانواده شوهربودن، سربار خانواده زن‌بودن	
	دخالت خانواده‌ها	حساسیت به خانواده همسر، قهر با عضوی از خانواده همسر	
پایش و کنترل	کنترل اجباری	دخالت خانواده همسر، اطاعت‌طلبی محض، دخالت خانواده زن	
		کنترل تلفن، تبلت، کنترل تماس‌ها و چت در شبکه‌های مجازی	مداخله‌ای

مقوله اصلی	زیرمقوله	مفهوم	بعد	
فناورانه	کنترل نامحسوس دیجیتال	نصب نرم افزار ضبط اتوماتیک تماس ها بدون اطلاع	راهنما	
	پرسه زنی دیجیتالی	حضور زیاد هر دو در شبکه های مجازی، حرافی تلفنی		
پنهان سازی	کتمان کردن	پنهان کردن از فرزندان، توجیه کردن	راهنما	
	سکوت کردن	سکوت، بی توجهی		
	عادی انگاری	به روی خود نیابورن، طبیعی جلوه دادن		
رویارویی	تضییق روابط	اجتناب از همراهی، کاهش روابط با اطرافیان همسر		راهنما
	دریغ خود	تعلیق وظیفه زناشویی، تعدیل همسر داری		
	تعلیق	قهر کردن، غیبت موقت از خانه		
	تلافی	کم محلی به خانواده همسر، خیانت جنسی		
تعلیق زندگی مشترک (طلاق)	تقابل / تلافی	برخورد پایایی، دعوا، جواب متقابل، فحش دادن، سماجت دوطرفه		راهنما
	تمهید انفصال از زوجیت	ثبت درخواست طلاق، درخواست طلاق، تهدید به طلاق		
استیصال	تصمیم به تعلیق زناشویی	طلاق، ازدواج مجدد ناموفق، تصمیم به طلاق و تجرد		راهنما
	واکنش انفعالی	گریه کردن، حرص خوردن		
حس حقارت و درماندگی	خودتنبهی	اقدام به خودکشی، خودجرحی	تهدید	
	مشکلات روانی	افسردگی، مشکلات عصبی		
قربانی شدن فرزندان	فرسایش روانی	بی علاقهی به زندگی، خودتحقیری		تهدید
	مشکلات اجتماعی فرزندان	خشونت رفتاری فرزندان، پر خاشگری فرزند، اجتماعی شدن نادرست فرزند، اعتیاد فرزند		
پندار و رفتار خشونت ورزانه	مشکلات روانی فرزندان	افسردگی فرزند، آینده هراسی فرزندان		تهدید
	خشونت ورزی علیه خود	افکار خودکشی، اقدام به خودکشی		
زوال امید	خشونت ورزی علیه دیگری	فکر دیگرکشی، کتک زدن عضوی از خانواده همسر		تهدید
	هراس از آینده	احساس بی معنایی، ترس از آینده		
	حرمان زدگی	نارضایتی از زندگی، احساس بدبختی		تهدید

۱-۴. شرایط علی

۱. **برهم کنش تنش آلود زوجین:** تعامل شرنگ آلود، ارتباط مخدوش و دعوای مداوم سه زیرمقوله ای هستند که فضای تعاملی خانواده بسیاری از افراد مورد مطالعه را حکایت می کنند. پاسخگوی کد ۱۱ تجربه خود را این گونه بیان می کند: «همسر من همیشه بداخلاقه. البته همه مردای خانواده شون زنو آدم حساب نمی کنن و... اگه باب میلشون رفتار نکنی شروع به فحاشی و کتک زدن می کنن.» پاسخگوی

کد ۲۵ نیز در مورد مخدوش بودن ارتباط همسرش با خانواده می‌گوید: «بعد از اعتیادش آروم و قرار نداشت. با کوچک‌ترین بهانه‌ای پرخاشگری می‌کرد و هرچی دم دستش می‌اومد پرتاب می‌کرد.» به بیان پاسخگوی کد ۱۸ نیز «همسرم درست تربیت نشده. وقتی فحاشی می‌کنه از نظر خودش منعی نمی‌بینه.»

۲. اعتیاد همسر: اعتیاد به مواد مخدر در تحقیقات بی‌شماری به‌عنوان عامل رفتارهای انحرافی نظیر سرقت و رفتار خشونت‌ورزانه معرفی شده است. در این مطالعه نیز پاسخگوی کد ۲۸ می‌گوید: «چون شوهرم مواد مخدر مصرف می‌کنه، زمانی که به این مواد دسترسی نداره اعصابش به هم می‌ریزه و تمرکزشو از دست می‌ده.» پاسخگوی کد ۲۳ نیز اظهار می‌کند: «همسرم شب‌ها با دوستاش بیرون بود. متوجه شدم اعتیاد داره. به‌خاطر پول مواد با خانم‌های پولدار رابطه داره و منو کتک می‌زنه. به همین خاطر دنبال طلاق هستم.»

۳. زوال اعتماد اجتماعی: زیرمقوله‌های زوال اعتماد اجتماعی، اعتبارزدایی دوسویه و بی‌اعتمادی ناظر بر بحران در روابط و نیز تخریب منزلت زوجین در بین دوستان و فامیل است که سبب زوال اعتماد اجتماعی در خانواده می‌شود. اعتبارزدایی متقابل، عرصه را برای خشونت‌ورزی در خانواده و به‌طور خاص علیه همسر فراهم می‌سازد. به گفته پاسخگوی کد ۵: «به‌دلیل بی‌احترامی‌ای که به همدیگه می‌کنیم، خشونت در خانواده زیاد شده. از لحاظ محبت و عاطفه از هم دور شدیم و این روش زندگی مون آزاردهنده‌ست.» همچنین، بیش از نیمی از پاسخگویان بر «شکاک بودن»، «بی‌اعتمادی شوهر» و «توهم خیانت» تأکید کرده‌اند؛ برای مثال، پاسخگوی کد ۱۹ می‌گوید: «شوهرم آدم خیلی شکاکیه و فکر می‌کرد بهش خیانت می‌کنم. از تهمت‌زدن‌هاش و خشونت رفتاریش خسته شدم، درخواست طلاق دادم.»

۲-۴. شرایط زمینه‌ای

۱. تصورات مردسالارانه: براساس زمینه‌مندی فرهنگی در جامعه مورد مطالعه، مفاهیم قدرت‌نمایی و سلطه‌گرایی مردان از نمادهای شجاعت و ارزشمندی جنس مرد محسوب می‌شوند که ناظر بر مقوله انگاره مردسالاری هستند و انگاره فرودستی زنان مشتمل بر حق‌به‌جانبی مردان و نادیده‌انگاری زن نیز مؤید چنین نگرشی است که حکایت از پررنگ‌ماندن نسبی ارزش‌های سنتی مردسالارانه دارد. به عقیده پاسخگوی کد ۲۷: «خودخواهی مرد و جو جامعه که به مرد حق می‌دن که چون مرده اشکالی نداره که گاهی سخت می‌گیره یا حرفی به زنش زده یا سیلی زده» و به بیان کد ۱: «نادیده‌گرفتن

زن و ارزش قائل نبودن به حریم خصوصی و خواسته‌های اون، خشونت مرد علیه زن رو موجه کرده. همسر و خانواده‌ش هم چنین نگاهی دارن.»

۲. هم‌آیندی تنگناهای معیشتی: مشکلات اشتغال، محرومیت اقتصادی و طفیلی‌زیستن سه زیرمقوله برآمده از مفاهیم متعدد مرتبط با وضعیت معیشتی خانواده مانند چرخه حاشیه‌نشینی، نداشتن شغل دائمی، بیکاری متناوب، فقر، محرومیت و تنگناهای معیشتی درمورد تعداد زیادی از افراد مورد مطالعه است که خواه به صورت منفرد و خواه به صورت هم‌افزایانه نقش فرساینده روحیه و تنگنایی معیشت را ایفا و کانون خانواده و روابط زوجین را با بحران مواجه ساخته که خشونت‌ورزی یکی از شکل‌های محتمل آن است. پاسخگوی کد ۲۵ این موضوع را این‌گونه بازگو می‌کند: «شوهرم سواد و حرفه مناسبی نداره، بیشتر اوقات بیکاره و درآمد مناسبی هم نداره که مایحتاجمون رو از طریق اون فراهم کنیم. به دلیل همین درآمد کم هم از نظر روانی در هم می‌شکنه و تمام عقده‌هاشو سر من خالی می‌کنه که کمترینش فحاشی، دادزدن و بعضی اوقات کتک‌زدنه.»

۳. هم‌آیندی تفاوت‌ها: زیرمقوله‌های تفاوت نسلی مشتمل بر مفاهیم اختلاف سنی زیاد، صغارت زن هنگام ازدواج، اختلاف خلیات و تفاوت فرهنگی مرکب از مفاهیم اختلاف فرهنگی و تفاوت میزان تحصیل حاکی از هم‌آیندی تفاوت‌های اجتماعی زوجین است که زمینه‌ساز بروز خشونت علیه همسر بوده‌اند؛ برای مثال پاسخگوی کد ۱۶ می‌گوید: «در سن کم ازدواج کردم و همسر من قبل از من ازدواج کرده بود» و پاسخگوی کد ۱۷ نیز توضیح می‌دهد: «سن من موقع ازدواج بالا بود و یکی از فامیل‌ها این پرسو بهم معرفی کرد.» به نظر پاسخگوی کد ۳: «شوهرم از نظر اجتماعی و فرهنگی از خانواده‌های سطح پایین‌اند» و به نظر پاسخگوی کد ۲۶ هم «خانواده همسر من از نظر فرهنگی سطح پایینی دارن و با زن مثل برده رفتار می‌کنن.»

۴. ناهمترازی پایگاهی: در جامعه نوین، هر فردی براساس نقش‌های متفاوت و به طبع منزلت‌های متفاوتی که هم‌زمان در اختیار دارد، بسته به انتظارات متناقض از منزلت‌هایش ممکن است دچار ناهمسازی منزلتی و اغتشاش عملکرد شود؛ زیرا «نابرابری اقتصادی بیش از همه راجع به کمیت‌ها است، اما نبرابری پایگاهی راجع به کیفیت‌ها است» (Horst, 2017: 105). در این تحقیق برای نشان دادن ناهمسازی و عدم کفویت زوجین، از ترکیب سه مؤلفه نوکیسگی همسر، ناهمسازی پایگاه اجتماعی زوجین و زیست‌طفیلی همسر استفاده شده است. مقوله ناهمترازی پایگاهی نشانگر نوعی ناهمخوانی و ناهم‌ارزی پایگاه اجتماعی زوجین است. چنان‌که پاسخگوی کد ۳۰ این ناهمترازی را در این می‌داند: «از نظر طبقه اجتماعی خیلی با هم فرق داریم و چون همسر من از قشر پایین جامعه‌ست نمی‌تونه نیازهای منو برطرف کنه و همیشه به جای فهم موضوع دعوا می‌کنه و

کتکم می‌زنه» و کد ۹ نیز بر آن است که: «به‌دلیل اینکه سطح تحصیلاتم از همسرم بیشتره، در خیلی موارد با هم اختلاف‌نظر شدید داریم و همیشه دعوا راه می‌ندازه.»

۵. سابقه خشونت دیدگی یکی از زوجین: چنان که در نظریه‌های یادگیری اجتماعی و مدل اکولوژیکی دیدیم، خشونت همسر هم تحت تأثیر جامعه‌پذیری فرد است و هم تاریخ شخصی زندگی او نظیر تجربه یا مشاهده خشونت. در همین راستا، پاسخگوی کد ۲۱ می‌گوید: «همسرم تجربه کتک خوردن در خانواده داشته. با همه خانواده‌ش تنش داشت. مادرش برای نجات خودشون اومد خواستگاری من.»

۶. مواجهه شبه کارناوالی با ازدواج: آشنایی غیرمعمول و ازدواج نامرسوم دو زیرمقوله کلیدی حکایت‌گر گذار آنومیک جامعه در زمینه رسوم ازدواج هستند که در بخشی از ازدواج‌های امروزی به دلیل غفلت از موازین مرسوم شکل‌دهنده ازدواج و ارزش‌های جاری در نهاد خانواده نمود دارند. نمایش صرفاً شکل‌گرایانه مناسب ازدواج، به نوعی مواجهه شبه کارناوالی با ازدواج منجر می‌شود و تهی شدن این نهاد ریشه‌دار از مضامین فرهنگی و هستی‌شناسانه‌اش، زمینه کنش‌های انحرافی همچون خشونت خانگی را فراهم می‌سازد. چنان که پاسخگوی کد ۱۵ توضیح می‌دهد: «نحوه آشنایی ما برای ازدواج مناسب نبود؛ زیرا ما از طریق فضای مجازی با یکدیگر آشنا شدیم و بدون تحقیق با هم ازدواج کردیم.» پاسخگوی کد ۱۹ نیز با شرح آغاز زندگی مشترک با نوعی از شبه ازدواج سفید بر این موضوع صحنه‌گذارده است.

۷. مواجهه انفعالی با ازدواج: ازدواج دیگری‌پسند، مواجهه غیرعاملیتی و شناخت ناکافی از یکدیگر نمایانگر نوعی از مواجهه انفعالی با ازدواج است که به دلیل نبود یا کمبود شناخت زوجین از روحیات و شخصیت یکدیگر زمینه‌های سوءتفاهم، تنش و نهایتاً خشونت را در روابط آنان فراهم ساخته است. چنان که کدهای ۸، ۱۰ و ۱۶ اظهار می‌کنند: «چون پسرعمو و دخترعمو هستیم، با خواست خانواده‌ها با هم ازدواج کردیم. ازدواجمون با تحمیل عجین بود» و کدهای ۱۶ و ۲۰ می‌گویند: «خانواده‌های دو طرف قبل از ازدواج، نداشتن زیاد با هم در ارتباط باشیم که رفتار همدیگه رو بشناسیم» و به گفته کدهای ۳، ۲۰ و ۲۵: «زمانی که خواستیم ازدواج کنیم، شناخت زیادی روی خلیات همدیگه نداشتیم.»

۳-۴. شرایط مداخله‌ای

۱. پرسه‌زنی دیجیتال: حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی، به گونه‌ای از گذران فراغت و جزئی از منظومه زندگی تبدیل شده است. حضور پررنگ زنان جوان و عمدتاً خانه‌دار در نمونه مورد مطالعه،

در این عرصه گشت‌وگذار مجازی موجب کنش‌های جایگزینی می‌شود که انقباض تدریجی تعامل اعضای خانواده را در پی دارد و همراه با سوءتفاهم و تعاملات پرتنش در خانواده است. پاسخگوی کد ۸ می‌گوید: «من و همسر از طریق فضای مجازی آشنا شدیم و ازدواج کردیم. چون می‌بینم در شبکه‌های مجازی زیاد وقت می‌گذروم، شاید بنا به سابقه ازدواج خودمون نگرانم و همیشه دعوا می‌کنه.» پاسخگویان کدهای ۱۵ و ۱۹ نیز پرسه‌زنی مجازی را امری متعارف و شبکه‌های اجتماعی مجازی را نوعی شبه‌جامعه می‌دانند، اما در خانواده‌های آنان منشأ اختلاف و خشونت است.

۲. دخالت اطرافیان: پاسخگوی کد ۲۲ می‌گوید: «زندگی در منزل پدرشوهرم سختی‌های زیادی داشت. مادر شوهر و خواهرشوهرم به شدت تو زندگی مون دخالت می‌کردن و این دخالت‌ها بالاخره باعث درگیری و تنش بین من و همسر شد. کار به جایی رسید که همسر منو کتک می‌زد.» همچنین روایت پاسخگوی کد ۲۶ از دخالت منجر به خشونت اطرافیان چنین است: «هیچ شناختی از خانواده شوهرم نداشتم و به محض ازدواجمون اعضای خانواده‌ش شروع کردن به اذیت و دخالت در زندگی من. همسر حرف‌شنوی از خانواده‌ش داشت و با تحریک اون‌ها به من فحش می‌داد و کتکم می‌زد. الان کمی اخلاقش بهتر شده، ولی هنوز زبان گزنده و پر از دشنامی داره.»

۳. پایش و کنترل فناورانه: به عقیده استارک (۲۰۰۷)، مردان از نوعی تکنیک «مناقداسازی ناشناخته»^۱ علیه زنان استفاده می‌کنند که بیشتر شبیه به آدم‌ربایی یا به‌بندگی گرفتن است که از طریق سازوکار «کنترل اجباری»^۲ مشتمل بر روش‌های کمین^۳ و تله‌گذاری برای نفوذ در لایه‌های خصوصی زندگی زنان، با هدف منوی‌سازی، استقلال‌زدایی، مدیریت خرد زندگی روزمره و بسط سلطه مردان بر زندگی آنان صورت می‌گیرد؛ برای مثال پاسخگویان کدهای ۱۴ و ۳۰ تجربه خود را با چنین مضمونی بیان می‌کنند: «شوهرم بعد از سال‌ها زندگی مشترک، برای گوشیم رمز انتخاب می‌کنه و به گوشیم همیشه سرک می‌کشه» و به قصد کنترل، این چنین رفتار می‌کنند. پاسخگوی کد ۱۱ نیز توضیح می‌دهد: «یه روز شوهرم بهم گفت که روی گوشیت چیزی نصب کردم که صدا ضبط می‌کنه. ببخشید که درموردت اشتباه فکر می‌کردم. واقعیتش حس بدی بهش پیدا کردم و زندگی باهاش دیگه برام لذت سابق رو نداره.»

1. unidentified subjugation
2. coercive control
3. stalking

۴-۴. راهبردها

۱. **پنهان‌سازی:** کتمان، سکوت و عادی‌انگاری، شایع‌ترین تاکتیک‌های زنان خشونت‌دیده برای حفظ زندگی، مدیریت رفتار خشمگینانه شوهر و بهداشت روانی فرزندان بوده است. چنان‌که پاسخگوی کد ۴ می‌گوید: «سکوت مطلق می‌کنم به‌خاطر بچه‌هام، حتی آگه مقصر باشه. ولی زیاد حرص می‌خورم و همه چی رو تو خودم می‌ریزم.» استراتژی پاسخگویان کدهای ۱۱، ۲۲، ۲۴ و ۲۸ نیز «سکوت کردن و در مواردی سکوت همراه با گریه» است.

۲. **استیصال:** واکنش انفعالی، خودتنبیهی و طرد ذهنی مردان سه زیرمقوله مرتبط با مواجهه زنان در مقابل کنش خشونت‌ورزانه همسرند. در این باره پاسخگوی کد ۳ می‌گوید: «گریه می‌کنم» و پاسخگوی کد ۷ هم می‌گوید: «قهر یا سکوت می‌کنم تا زمانی که حال شوهرم خوب می‌شه.» تاکتیک پاسخگوی کد ۸ هم «چند بار اقدام به خودکشی با خوردن سم» بوده است. پاسخگوی کد ۲۷ هم طیفی از واکنش‌ها از «دادوبیداد کردن، سکوت، گریه و خودجرحی» را تجربه کرده است.

۳. **رویارویی و مواجهه فعال:** تضییق روابط، دریغ خود، تعلیق، تلافی و تقابل، بخشی از راهبردهای مواجهه فعالانه زنان خشونت‌دیده در مقابل کنش‌های خشونت‌ورزانه شوهر بوده است. چنان‌که پاسخگوی کد ۱ اظهار می‌کند: «عصبی می‌شم و منم شروع به دعوا و فحش متقابل می‌کنم» و پاسخگوی کد ۶ نیز می‌گوید: «هرچقدر دعوا کنه دو برابر دعواش می‌کنم.» روایت پاسخگویان کدهای ۵، ۹، ۱۳ و ۱۸ نیز بر همین منوال بوده است.

۴. **راهبردهای ترکیبی (انفعال و تقابل):** آمیزه‌ای از انواع مواجهه زنان است که استیصال، پنهان‌سازی و رویارویی را دربرمی‌گیرد. چنان‌که پاسخگوی کد ۱۵ بر آن است که «بیشتر سکوت می‌کنم، گاهی دعوا و چند بار هم قهر کردم.» پاسخگویان کدهای ۵ و ۹ و ۱۳، ۱۵، ۱۸ و ۲۱ نیز مقابله از طریق دعوا، فحاشی، دفاع و گاهی نیز روش‌های منفعلانه گریه و سکوت را برگزیده‌اند.

۵. **تعلیق زندگی مشترک (طلاق):** در این باره پاسخگوی کد ۱ اظهار داشته که: «علاقه‌ای به زندگی مشترک ندارم و از همسرمتنفرم و زندگی به نظرم بی‌معناست و قبلاً اقدام به خودکشی هم داشتم. در حال حاضر درخواست طلاق دادم و دارم کارهای اداریشو انجام می‌دهم.» پاسخگویان کد ۵ و ۳۰ نیز پس از ترک خانه توسط شوهران معتادشان می‌گویند: «الان چند ماهه هیچ خبری ازش ندارم و الان هم درخواست طلاق داده‌م.»

۵-۴. پیامدها

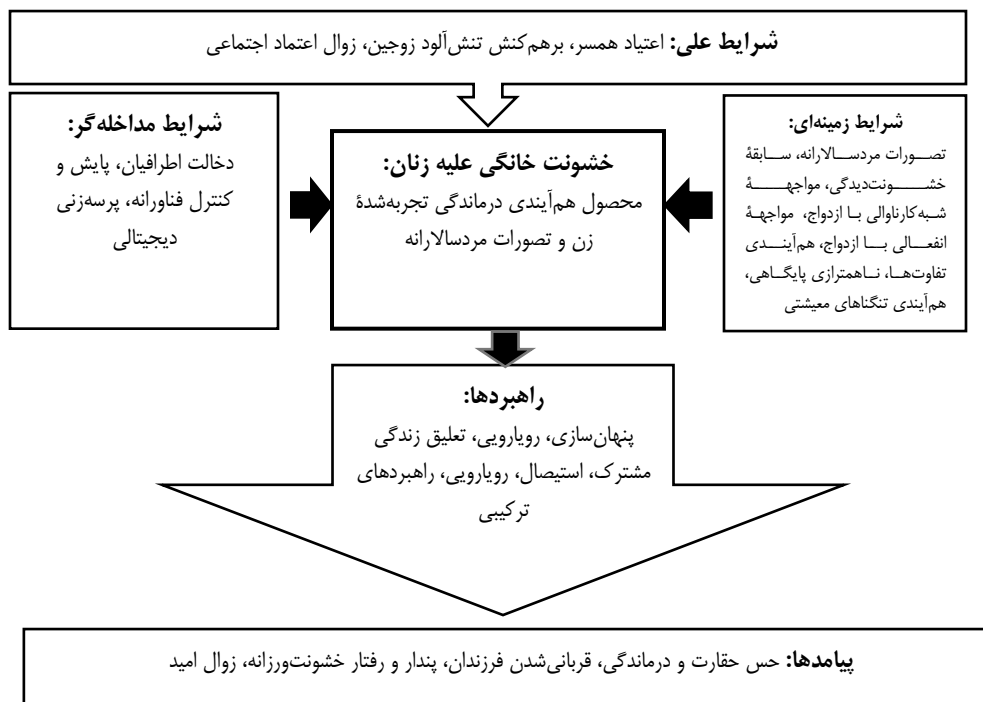
۱. **حس حقارت و درماندگی:** مطابق با مؤلفه‌های نظری واکر (۱۹۸۴) پیامدهای درماندگی آموخته‌شده و سندرم زن کتک‌خورده برای زنان خشونت‌دیده، واکنش‌های منفعلانه است و یافته‌های این مطالعه در مواردی مانند خودتحتگیری، انزوایزینی و دوری از اجتماع، بی‌علاقگی به زندگی دال بر آن است. پاسخگوی کد ۴ می‌گوید: «اعمال همسر من باعث شده از حضور در اجتماع بترسم و همه‌ش خودمو از بقیه آدم‌ها و مسائل و برخوردهای اجتماعی دور نگه دارم.» و کد ۶ نیز توضیح می‌دهد: «ازش متنفرم و چند بار خودکشی ناموفق هم داشتم. خیلی ترس از آینده بچه‌هام دارم» و کد ۸ نیز «بی‌معنایی و پوچی و حس افسردگی» را مطرح می‌کند.

۲. **قربانی‌شدن فرزندان:** شیوع مشکلات اجتماعی و بین‌فردی نظیر خشونت رفتاری و پرخاشگری و نیز مشکلات روانی همچون افسردگی، آینده‌هراسی و اعتیاد در بین فرزندان از جمله مقوله‌های پرتکراری است که دال بر مقوله محوری قربانی تصور کردن فرزندان توسط مصاحبه‌شوندگان است. چنان‌که پاسخگوی کد ۲ می‌گوید: «باعث یادگیری شده؛ مثلاً پسر بزرگم که ازدواج کرده اصلاً اعصاب نداره. اینقدر برادر کوچک‌ترشو زده که پرده گوششو پاره کرده. همین بی‌عصبی باعث شده که نه کار درستی داشته باشن و نه ارتباط اجتماعی با آدمای درست.» به نظر کد ۱۴: «همه بچه‌هام عصبی‌ان به خاطر جو متشنج خونه» و کد ۲۱ معتقد است که «به‌خاطر تربیت نادرست فرزندان و وجود بچه‌هایی پر از استرس و نگرانی، خاتمه‌دادن به این زندگی پر از نکبت به نفع همه ماست.»

۳. **افکار و رفتار خشونت‌ورزانه:** پیامد مهم خشونت‌دیدگی زنان عمدتاً حس تنفر از همسر، تنفر از مردان، مردهراسی و به‌طور کلی طرد ذهنی مردان و نیز خشونت‌ورزی علیه خود و دیگری بوده است. چنان‌که کد ۳ می‌گوید: «دو بار با وایتکس خودکشی کردم که نجاتم دادن» و کد ۸ نیز سابقه «چند بار اقدام به خودکشی با خوردن سم» کرده است.

۴. **زوال امید:** مقوله زوال امید نیز ناظر بر احساس بی‌معنایی، ترس از آینده، نارضایتی از زندگی، احساس بدبختی و حرمان‌زدگی است که توسط اکثر زنان مورد مطالعه تأیید شده است. براساس یافته‌های جدول ۳ می‌توان خشونت‌خانگی علیه زنان را برآیند هم‌افزایانه شرایطی محسوب کرد که در بستر آن‌ها گونه‌های خاصی از کنش‌های خشونت‌آمیز توسط شوهر علیه همسرش جنبه عملی به خود می‌گیرد: الف) شرایط علی که مشتمل بر دلایلی است که در وقوع پدیده نقش مستقیم دارند؛ ب) شرایط زمینه‌ای که متضمن ایفای نقش مهیاکننده بروز و تداوم این

نوع کنش‌های خشونت‌آمیز است؛ ج) شرایط دخالت‌گری که متضمن تسهیل بروز این‌گونه کنش‌ها است؛ د) راهبردهای مواجهه زنان خشونت‌دیده؛ ه) پیامدهای کنش‌های خشن علیه همسر بر زندگی او است که در مدل پارادایمی شکل ۲ براساس روش نظریه زمینه‌ای قابل ترسیم است.

شکل ۲. مدل پارادایمی پژوهش

۵. بحث

بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد در ایران درباره موضوع خشونت خانگی از جانب همسر، بیشتر از روش‌های کمی بهره گرفته شده است؛ بنابراین تعداد اندکی از تحقیقات به پرسش از نحوه تفسیر و روایت زنان از خشونت‌دیدگی پرداخته‌اند. از این‌رو این تحقیق به تحلیل جامعه‌شناختی تجربه خشونت‌دیدگی زنان خشونت‌دیده از جانب همسر پرداخته است. مقارنه یافته‌های تحقیق با نظریه‌های اندیشمندان حاوی همسانی‌ها و همگرایی‌هایی از جمله در زمینه‌هایی نظیر «خشونت به مثابه امری آموخته‌شده» و «درماندگی آموخته‌شده زنان عامل واکنش‌های منفعلانه زنان» (نظریه یادگیری اجتماعی)، «خشونت علیه زنان محصول سنت‌های درازدامن سلطه مرد و مردسالاری» (دیدگاه

فمینیستی)، «خشونت به‌عنوان پیامد نادیده‌انگاری و موجه‌انگاری خشونت علیه زنان» (نظریه نگرش‌های اغماض‌گرانه) و نیز نظریه مدل اکولوژیکی تلفیقی در مقارنه نظری است. مقایسه نتایج تحقیق با یافته‌های پژوهش‌های پیشین حاکی از همخوانی‌هایی در زمینه برهم‌کنش سازه‌های مرتبط با فرهنگ جامعه، ساختار اجتماعی، نهادهای اجتماعی و ویژگی‌های فردی همسران و اثرگذاری آن‌ها بر خشونت شوهر علیه همسرش بوده است. از جمله یافته‌های (ادج‌ج و آگبمافل)^۱ (۲۰۱۶)، بشار و دمیرچی^۲ (۲۰۱۸)، کرمن و بتروس^۳ (۲۰۲۰) و میرزایی^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در زمینه ویژگی‌های سطح فردی همچون ازدواج در سن پایین، سطح نازل تحصیلات زن یا شوهر و ازدواج اجباری، اوکلیه و همکاران^۵ (۲۰۲۱) در زمینه نقش فرهنگ سکوت سماگن و منگیستیه (۲۰۱۵)، ادج‌ج و آگبمافل (۲۰۱۶)، بشار و دمیرچی (۲۰۱۸)، ییلماز و اوز^۶ (۲۰۱۹)، دانش^۷ و همکاران (۲۰۱۴) و بگرضایی (۲۰۱۴) در زمینه اختلاف طبقاتی، تجربه و مشاهده خشونت در خانواده مبدأ و دخالت اطرافیان، بشار و دمیرچی (۲۰۱۸)، نووزو^۸ (۲۰۲۰)، دانش و همکاران (۲۰۱۴)، میرزایی و همکاران (۲۰۲۰) و سهراب‌زاده و منصوریان^۹ (۲۰۱۷) در زمینه جامعه‌پذیری نامناسب و یادگیری اجتماعی خشونت، وودلاک (۲۰۱۷) در زمینه ارتباط پایش و تله‌گذاری فناورانه و خشونت، نوسو (۲۰۲۰) در زمینه نبود حمایت اجتماعی و فشارهای اقتصادی، میرزایی و همکاران (۲۰۲۰)، سهراب‌زاده و منصوریان (۲۰۱۷)، دانش و همکاران (۲۰۱۴) و رزاقی و همکاران (۲۰۱۲)، در زمینه مناسبات خانوادگی و خشونت، میرزایی و همکاران (۲۰۲۰)، سهراب‌زاده و منصوریان (۲۰۱۷) و دانش و همکاران (۲۰۱۴)، در زمینه اقتدار مردسالارانه، روابط نابرابر قدرت، نظام مردسالار، رزاقی و همکاران (۲۰۱۲)، نویدنیا و شاملو^{۱۰} (۲۰۱۷) و ییلماز و اوز (۲۰۱۹) در زمینه پیامدهای خشونت خانگی، هم‌راستا با یافته‌های پژوهش حاضرند.

مطابق روایت‌های زنان خشونت‌دیده، اعتیاد همسر، برهم‌کنش تنش‌آلود زوجین، بی‌اعتمادی اجتماعی و در نتیجه تخریب سرمایه اجتماعی زوجین، شرایط سبب‌ساز و علی‌اند. در این راستا، اعتیاد به‌دلیل آسیب به سلامتی، کاهش درآمد، مشکلات مالی و فقیرتر شدن خانواده به عاملی برای ایجاد

1. Adjah & Agbemafl
2. Basar & Demirci
3. Kerman & Betrus
4. Mirzaei
5. Okolie
6. Yilmaz & Oz
7. Danesh
8. Nwosu
9. Sohrabzadeh and Mansourian
10. Navidnia & Shamlou

اختلاف، خشونت‌ورزی و حتی فروپاشی خانواده تبدیل شده است. فضای پرتنش خانواده، انفصال یافتگی ارتباطات همراه با کشمکش‌های بین اعضای خانواده حکایت‌گر خانواده نابسامان‌اند که محیط ارتباطی آن مشحون از ستیزه است. روایت‌های زنان مورد مطالعه عمدتاً چنین برهم‌کنش‌هایی را حکایت می‌کنند و درنهایت تخریب سرمایه اجتماعی زوجین این فضا را ترمیم‌ناپذیر می‌سازد؛ به‌گونه‌ای که خشونت نتیجه منطقی آن است. تعمق در مقوله‌های ناظر بر شرایط بسترساز خشونت خانگی نشان می‌دهد که این عوامل هم به‌صورت منفرد و هم به‌صورت هم‌افزایانه در بروز خشونت خانگی نقش داشته‌اند؛ زیرا درهم‌آمیزی و هم‌زمانی تفاوت‌های اجتماعی - فرهنگی زوجین و تنگناهای معیشتی و ناهم‌ترازی پایگاهی به‌خودی‌خود عامل کنش‌های گسسته و تخالف‌آمیزند و در ترکیب با سایر زمینه‌های ناسازواری همچون مواجهه شبه‌کارناوالی و انفعالی با ازدواج که با معیارهای امروزی ناهمخوان است، وقوع خشونت خانگی را ممکن‌الوقوع‌تر کرده‌اند. سرانجام نقش هم‌افزایانه تصورات مردسالارانه و سابقه خشونت‌دیدگی در عادی‌انگاری خشونت علیه زنان و هنجاری شدن فرودستی آنان را نی باید مشاهده کرد. البته افزایش سواد و رشد آگاهی‌های اجتماعی، رشد پندارهای زنان نسبت به هستی اجتماعی و تقویت هویت زنانه آنان، سلطه‌گری مردان را در فضای عینی زندگی با چالش روبه‌رو ساخته است، ولی احتمالاً همین امر با ناهنجاری‌هایی همچون خشونت ملازمت می‌یابد. یک بررسی نشان داده است که «نزدیک به نیمی از زنان ریشه مشکلات خود را فرهنگ و عرف جامعه و تبعیض‌ها و زورگویی‌هایی می‌دانند که زنان از دوران کودکی و در محیط‌ها و مناسبات مختلف با آن مواجه می‌شوند» (Granpayeh & Javanmard, 2017:129). احساس تبعیض، خشونت و بدرفتاری علیه زنان، فرهنگ مردسالاری و زورگویی و... بخشی از فهرست بلندبالای مشکلات زنان ایران است و نیمی از آنان خود به نحوی با این مصائب دست به‌گریبان‌اند (همان: ۱۳۷).

افزون بر این، شرایط مداخله‌گری همچون دخالت اطرافیان، پرسه‌زنی دیجیتالی، و پایش و کنترل فناوریانه را باید افزود؛ برای نمونه، در بین زنان مورد مطالعه که رفتارهای مبتنی بر کنترل و پایش فناوریانه را تجربه کرده‌اند، این‌گونه رفتار را اغلب به‌عنوان بخشی از رفتارهای خشونت‌ورزانه و رنج‌آور از نظر عاطفی و روانی تلقی کرده‌اند؛ به‌نحوی که فضای اجتماعی زندگی‌شان دائماً مشحون از ناامنی و ترس از حضور همه‌جانبه و نامحسوس همسر است و نوعی از تحقیر و دلهره را برای آنان به ارمغان آورده است. این موضوع در ترکیب با سبک زندگی فرد اهمیت مضاعفی می‌یابد؛ زیرا دیدگاه سبک زندگی قربانی نیز بر آن است که بعضی از سبک‌های زندگی، احتمال قرارگرفتن در معرض قربانی‌شدن را افزایش می‌دهند. در موضوع مورد بحث نیز می‌توان گفت سبک زندگی زنان مورد

مطالعه و حضورشان در فضاهای مجازی، حساسیت همسران را برانگیخته است و به دلیل برهم‌کنشی آن با سایر وجوه نابسامان خانواده و مؤلفه‌های مورد اشاره در سطور پیشین، زمینه خشونت‌ورزی را تشدید می‌کند.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

به‌طور کلی تحلیل هم‌زمان از مقوله‌ها، تصویری کلی از پدیده خشونت‌دیدگی زنان را به‌ویژه در قالب راهبردهای تعاملی نشان می‌دهد که عمدتاً دربرگیرنده واکنش‌هایی مانند پنهان‌سازی، استیصال و تعلیق زندگی مشترک (طلاق) و مؤید درماندگی تجربه‌شده زنان مورد مطالعه است. از سوی دیگر مقوله‌های محوری‌ای نظیر تصورات مردسالارانه، ناهمترازی پایگاهی و مواجهه انفعالی با ازدواج ناظر بر بقا و پذیرش نوعی گفتمان مردسالارانه در جامعه مورد مطالعه دیده می‌شود که در کدگذاری گزینشی این تحقیق به انتخاب دو مقوله هسته تحقیق منجر شده است. بدین معنا که در درجه اول، خشونت خانگی علیه زنان محصول درماندگی تجربه‌شده زنان است که در هم‌گشتی با مقوله هسته دوم یعنی تصورات مردسالارانه و درهم‌آمیزی و هم‌آیندی این دو به ابتنا، تشبیت، بازتولید و تداوم نوعی خرده‌فرهنگ خشونت خانگی علیه زنان می‌انجامد و واکنش‌های انفعالی زنان در برابر آن به روند هنجارشدن این گونه خاص از ناهنجاری کمک می‌کند. به عبارتی این گونه خاص از «درماندگی آموخته‌شده» و نیز عادی‌انگاشتن نقش «قربانی منفعل» برای زنان، عامل مکانیسم‌های پروراننده توجیحات معنایی و تمهید بسترهای فرهنگی پذیرش خشونت خانگی علیه زن است و به تعمیق توجیحات ایدئولوژیک مشحون از مؤلفه‌های فرهنگ مردسالار در جامعه مورد مطالعه کمک می‌کند. ماحصل این روند را می‌توان ذیل مقوله هسته تحقیق تحت عنوان «خشونت خانگی علیه زنان محصول هم‌آیندی درماندگی تجربه‌شده زن و تصورات مردسالارانه» تحلیل کرد. مطابق با مضمون نظریه پدرسالاری، سلطه نمود اصلی قدرت مرد در ساختار خانواده است و پذیرش این اصل در فرهنگ عمومی جامعه مورد مطالعه، حق مرد را برای اعمال قدرت تام در خانواده موجه می‌سازد و احتمال خشونت علیه زنان را افزایش می‌دهد؛ زیرا نقش‌های جنسیتی زن و مرد و هنجارهای مرتبط با آن در یک بستر فرهنگی تعریف می‌شود و معنا می‌یابد و به تبع آن، روابط قدرت در خانواده متأثر از این ایدئال‌های نقش جنسیتی است. بدین ترتیب این هنجارها از طریق مجموعه‌ای از انتظارات و اجاب‌های اجتماعی، رفتار افراد و مناسبات آن‌ها را در درون خانواده شکل می‌دهند. علاوه بر این، درهم‌آمیزی و هم‌آیندی این گونه توزیع قدرت یا تصورات مردسالارانه با نگرش سرزنش‌قربانی (عمدتاً زنان) و مقبولیت اجتماعی موقعیت‌مند خشونت علیه زن که به معنای پذیرش خشونت در

برخی از شرایط است، همراه با درماندگی تجربه‌شده زنان در جریان اجتماعی شدن که ناظر بر پذیرش و تحمل خشونت همسر از جانب زن است، به پدیده خشونت علیه زنان در خانواده دامن می‌زند. به عبارتی خشونت خانگی حاصل مدیریت خانواده در بستر حفظ کارکردهای سنت مردسالارانه در کنار انتقال ساختاری خشونت در سازوکاری فرهنگی و مبتنی بر جامعه‌پذیری جنسیتی است. این رویه اشکالی از خرده‌فرهنگ خشونت را پرورش می‌دهد که پیامدهای منفی گسترده‌ای را برای زنان، فرزندان آن‌ها و جامعه به همراه دارد.

شکاف‌هایی^۱ در دانش مرتبط با خشونت علیه زنان به‌طور عام و خشونت خانگی به‌طور خاص در تحقیقات مربوطه وجود دارد که شایسته توجه است: اول، مطالعات کیفی درمورد روایت‌های مردانه این نوع از خشونت بین‌فردی، شقوق، فرایند و نحوه وقوع آن است. دوم، با فراگیرشدن اینترنت و شبکه‌های اجتماعی آنلاین و آفلاین مبتنی بر وب^۲ و حضور گسترده مردان و زنان غالباً جوان در این فضاها، توجه محققان به تحقیق و تأمل‌ورزی در این مورد و رابطه آن با خشونت خانگی ضرورت دارد. با وجود این، محدودیت‌هایی هم در این زمینه وجود دارد، از جمله: ۱. تابوبودن امر خصوصی؛ ۲. نبود امکان مصاحبه با مردان و روایت صرفاً زنانه از پدیده خشونت خانگی علیه زنان.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از طرحی پژوهشی با عنوان «واکاوی دلایل، بسترها و پیامدهای خشونت خانگی علیه زنان (مورد مطالعه: شهر ایلام)» است که با استفاده از اعتبارات پژوهشی دانشگاه ایلام انجام شده و تمهید اعتبارات و حمایت دانشگاه قابل تقدیر است.

تعارض منافع

در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Adjah, E. S. O. & Agbemafle, I. (2016). Determinants of domestic violence against women in Ghana. *BMC Public Health*, 16(3), 1-9. [https://doi:10.1186/s12889-016-3041-x](https://doi.org/10.1186/s12889-016-3041-x)
- Alivardinia, A. Razzi, D., & Aeeini, S. (2013). Sociological explanation of violence against women: empirical test of theories of resources available to women and radical feminism. *Social Welfare*, 13(49), 358-329. (In Persian)

1. gap

- Bagrazaei, P. (2019). Sociological study of the causes and contexts of domestic violence against women with emphasis on social capital. *Scientific and Cultural Educational Journal of Women and Family*, 14(49), 176-147. (In Persian)
- Bagrazaei, P. (2014). Sociological analysis of factors affecting men's violence against women in the family (case study: Ilam city). *Social Security Studies*, 5(39), 104-75. (In Persian)
- Basar, F. & Demirci N. (2018). Domestic violence against women in Turkey. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 34(3), 1-6. [https://doi:doi.org/10.12669/pjms.343.15139](https://doi.org/10.12669/pjms.343.15139)
- Battacherjee, A. (2012). Social science research: principles, methods, and practices. *USF Tampa Bay Open Access Textbooks Collection*. Book 3.
- Best, J. (2017). *Social Problems*. W. W. Norton & Company, Inc. 3th edition.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (3rd Ed.). SAGE Publications, Inc.
- Danesh, P., Sharbatian, M. H., & Tavafi, P. (2016). Sociological analysis of domestic violence against women and its relationship with the feeling of security at home. *Strategic Researches of Security and Social Order*, 6(1), 47-72. (In Persian)
- Danis, F. (2003). Domestic violence and crime victim compensation. *Violence against Women*, 9(3), 374-390. [https://doi:doi.org/10.1177/1077801202250086](https://doi.org/10.1177/1077801202250086)
- Gelles, R. J. (2005). Violence in the family, in: Edited by Heitmeyer, W. and Hagan, H. (2005). *International Handbook of Violence Research*, Kluwer Academic Publishers.
- Gracia, E., & Tomás, J. M. (2014). Correlates of victim-blaming attitudes regarding partner violence against women among the spanish general population. *Violence against Women*, 20(1), 26-41. <http://dx.doi.org/10.1177/1077801213520577>
- Granpayeh, B., & Javanmardi, P. (2017). *Iranian women's problems*. Vice President of Women and Family Affairs of the Presidential Institution. (In Persian)
- Grose, R. G. & Grabe, S. (2014). The explanatory role of relationship power and control in domestic violence against women in Nicaragua: A feminist psychology analysis. *Violence against Women*, 20 (8), 972-993. [https://doi:10.1177/1077801213520577](https://doi.org/10.1177/1077801213520577)
- Hashemian, M., Solhi, M., Garmaroudi, Gh., Mehri, A., Joveini, H., & Shahrabadi, R. (2017). Married men's experiences of domestic violence against their wives: a qualitative study. *Qualitative Research in Health Sciences*, 7(2), 185-197. (In Persian)

- Heise L. L. (1998). Violence against women: an integrated, ecological framework. *Violence against women*, 4(3), 262-290. <https://doi.org/10.1177/1077801298004003002>
- Horst, Ch. E. (2017). *Social inequality; Types, causes and consequences*. Translated by A. Shakouri, Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Hosseini, S. H., Mohseni, R. A., & Firouzjaeyan, A. A. (2018). Sociological explanation of violence against women: an empirical study. *Social Studies and Research in Iran*, 8(2), 411-432. (In Persian)
- Jasinski, J. L. (2001). *Theoretical explanations for violence against women*; in: Renzetti, C.M., Edleson, J. L. & Bergen, R.K. (2001) *Sourcebook on violence against women*, USA: Sage Publishers.
- Khanifar, H., & Moslemi, N. (2018). *Qualitative research methods: new and practical approach* (4th Ed.). Vol. 1. Tehran: Negah Danesh Publications. (In Persian)
- Kerman, K. T. & Betrus, P. (2020). Violence against women in turkey: a social ecological framework of determinants and prevention strategies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(3), 510-526. <https://doi:10.1177/1524838018781104>
- Mirzaei, I., Mohammadi, F., & Feizolahi, A. (2020). Sociological study of the level of violence against women in the family and factors affecting it (case study: Kermanshah city). *Women and Society*, 11(3), 279-322. (In Persian)
- Mohammadi, F., & Mirzaei, R. (2012). Investigation of social factors affecting violence against women (case study Ravansar city). *Iranian Social Studies*, 6(1), 101-129. (In Persian)
- Mohammad Oghli, S. (2015). Violence against women in the family (case study of Ardabil city). *Family Studies*, 11(42), 163-149. (In Persian)
- Navidnia, M., & Shamlou, E. (2017). Social factors affecting spouse abuse in the family with emphasis on the role of patriarchy system of the family. *Women in Development and Politics*, 16(1), 131-147. (In Persian)
- Nwosu, L. N. (2020). The experience of domestic violence among Nigerian-Canadian women in Toronto. *Canadian Woman Studies*, 25(1-2), 99-106.
- Okolie, I. S., Mohammed, Z. K. & Ononye, U. (2021). Domestic violence against women in Maiduguri Borno State Nigeria. *Journal of Humanities and Social Policy*, 7(1), 23-35.
- Razaqi, N., Parvizi, S., Ramezani, M., & Tabatabaeinezhad, S. M. (2012). Consequences of violence against women in the family: a qualitative study. *Iranian Journal of Women, Midwifery and Infertility*, 16(44), 11-20. (In Persian)
- Renzetti, C.M., Edleson, J.L. & Bergen, R.K. (2001) *Sourcebook on violence against women*, USA: Sage Publishers.

- Sánchez-D., Lucia T. (2018). Street harassment perception and its relations with self-objectification of women. *interdisciplina*, 7(17), 153-170. [https://doi: 10.22201/ceiich.24485705e.2019.17.67534](https://doi.org/10.22201/ceiich.24485705e.2019.17.67534)
- Semahegn, A. & Mengistie, B. (2015). Domestic violence against women and associated factors in Ethiopia; systematic review. *Reproductive Health*, 12(78), 1-12. [https://doi: 10.1186/s12978-015-0072-1](https://doi.org/10.1186/s12978-015-0072-1)
- Shokri, O., Khodaei, A., & Moezzodini, S. (2021). Phenomenological analysis of women's lived experience of domestic violence during the quarantine of Covid-19. *Applied Psychology*, 15(3), 402-381. [https://doi: 10.52547/APS.2022.224383.1198](https://doi.org/10.52547/APS.2022.224383.1198). (In Persian)
- Sohrabzadeh, M., & Mansourian Rawandi, F. (2017). Women's lived experience of verbal violence in the family (case study: Kashan women). *Women in Culture and Politics*, 9(2), 264-245. (In Persian)
- Song, Y., Zhang, J. & Zhang, X. (2021). Cultural or institutional? Contextual effects on domestic violence against women in rural China. *Journal of Family Violence*, 36, 643-655. [https://doi: 10.1007/s10896-020-00198-6](https://doi.org/10.1007/s10896-020-00198-6)
- Stark, E. (2007). *Coercive control: how men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
- United Nations. (1993). *Declaration on the elimination of violence against women*, United Nations: New York, NY.
- Ventura, L., & Davis, G. (2005). Domestic violence: court case conviction and recidivism. *Violence against Women*, 11(2), 255-277. [https://doi: 10.1177/1077801204271722](https://doi.org/10.1177/1077801204271722)
- Walker, L. E. A. (2017). *The battered woman syndrome* (4th Ed.). Springer Publishing Company.
- Woodlock, D. (2017). The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence against Women*, 23(5), 584-602. [https://doi: 10.1177/1077801216646277](https://doi.org/10.1177/1077801216646277)
- Yilmaz, E. B. & Oz, F. (2019). Experiences and perceptions of abused Turkish women regarding violence against women. *Community Mental Health Journal*, 55, 686-692. [https://doi: 10.1007/s10597-018-0350-9](https://doi.org/10.1007/s10597-018-0350-9).
- Zamani Moghadam, M., & Hassanvandi, S. (2019). A qualitative study of domestic violence against housewives in Khorramabad city. *Women and Society*, 10(3), 145-170. (In Persian)
- Zare Shahabadi, A., & Naderpour, Y. (2015). The relationship between patriarchy and domestic violence against women in the city of Kohdasht. *Social Welfare*, 16(60), 61-86. <https://doi.org/10.22059/ijsp.2013.52145>. (In Persian)